

Editorial

Μορφή, φυσιογνωμία, πρόσωπο

Μητροπολίτη Μεσογαίας και Λαυρεωτικής Νικολάου

«Ἀπὸ ὀράσεως ἐπιγνωσθήσεται ἄνθρωπος καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως προσώπου ἐπιγνωσθήσεται νοήμων» (Σοφία Σειράχ 19' 30)

Ἡ πανδημία του κορωνοϊού, μαζί με την γενικευμένη παγκόσμια αναστάτωση που προκάλεσε, τα πολλά ερωτήματα και τους ψυχικούς κραδασμούς που προξένησε, επέβαλε τη χρήση της προστατευτικής μάσκας και έτσι έφερε στο προσκήνιο και την αξία του ανθρώπινου προσώπου και της εικόνας του. Δεν είναι λίγοι αυτοί που ανεξάρτητα κουλτούρας, ηλικίας, δυσκολεύονται ή και αρνούνται να την φορέσουν κυρίως για λόγους ψυχολογικούς. Δεν την αντέχουν. Αλλά και ιδεολογικά αντιδρούν στη συκάλυψη του προσώπου. Και δεν έχουν άδικο. Η μάσκα μαζί με το σώμα δυσκολεύει και την ανάσα της ψυχής, δημιουργεί ένα αίσθημα ανελευθερίας, ότι κανείς κρύβει την αλήθειά του, παραποιεί το πρόσωπό του, προστατεύεται από τους συνανθρώπους του και διαχωρίζεται από αυτούς.

Εκτός τούτου, μόλις την 1η Αυγούστου του τρέχοντος έτους, πέθανε το μακροβιότερο άτομο που υποβλήθηκε σε μεταμόσχευση προσώπου, εδώ και 12 χρόνια, η Αμερικανίδα Connie Culp, γεγονός που επανέφερε τη συζήτηση για τη βιοηθική του προσώπου και της ανθρώπινης εικόνας.

Το πρόσωπο φιλοξενεί την είσοδο της αναπνοής, την πύλη της τροφής, δηλαδή ό,τι είναι αναγκαίο για την επιβίωση του ανθρώπου. Επιπλέον περιλαμβάνει τον μηχανισμό του λόγου, τα όργανα της όρασης και της ακοής, φυλάσσει ως θησαυρό το κέντρο της σκέψης, περιέχει δηλαδή τα μέσα επικοινωνίας του ανθρώπου. Τέλος, δείχνει με τα ειδικά χαρακτηριστικά του την εικόνα του κάθε ανθρώπου, την ωραιότητά του, τα ιδιώματά του, την έκφρασή του, την ταυτότητά του.

Face, countenance, person

By Metropolitan Nikolaos of Mesogaia and Lavreotiki

"A man may be known by his appearance; the sensible is recognized as such by his countenance, when you meet him" (Wisdom of Sirach 19:29).

The coronavirus pandemic, together with the generalized global upheaval it caused, the many questions and mental shocks it brought about, forced the use of the protective mask, and thus brought to the fore the value of the human face and its image. There are many who, regardless of culture or age, find it difficult or even refuse to wear it mainly for psychological reasons. They cannot bear the mask. Moreover, they react ideologically to the concealment of the face. In fact, they are not wrong. The mask not only makes it difficult for the body to breathe but also hinders the 'breath' of our soul; it creates a feeling of lack of freedom, as if one hides one's truth, disguises one's face, protects himself from his fellow human beings and is separated from them.

All the more, the death of Connie Culp on August 1st of this year, the longest-lived person, who underwent a face transplant in the U.S. 12 years ago, brought back the discussion about the bioethics of the face and the human image.

The face hosts the entrance of breath, the gateway of food, namely everything that is necessary for human survival. In addition, it includes the mechanism of speech, the organs of sight and hearing; it keeps as a treasure the center of thought, that is, it contains the means of human communication. Finally, it shows with its special characteristics the image of each person, its beauty, its idioms, its expression, and its identity.

The image of man is directly related to his face. What we first see when meeting a person, what

Η εικόνα του ανθρώπου σχετίζεται άμεσα με το πρόσωπό του. Αυτό που πρωτοαντικρύζουμε σε μία συνάντηση με κάποιον άνθρωπο, αυτό που δημιουργεί την πρώτη θετική ή αρνητική εντύπωση, αυτό που συνειρμικά συνδέει με το όνομά του, αυτό που διατηρούμε ως ανάμνηση από αυτόν, αυτό που αποτελεί την έκφραση της φυσιολογίας του και της μορφής του, αυτό με το οποίο άμεσα αναγνωρίζεται, είναι η εικόνα του προσώπου του: «ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ» (Α΄ Θεσ. β΄ 17).

Αυτός είναι και ο λόγος που το περιποιούμαστε περισσότερο από οποιοδήποτε μέρος του σώματός μας. Η περιποίηση και φροντίδα του μπορεί να είναι θεραπευτική ενός σοβαρού ή μη τραύματος (γναθοπροσωπικές δυσμορφίες και αλλοιώσεις από ατυχήματα ή νεοπλασματικές ασθένειες), μπορεί να είναι διορθωτική μίας συγγενούς ή αντιαισθητικής στέλειας (μία ουλή, ένας εμφανής σπίλος), μπορεί να είναι και αυθαίρετα βελτιωτική της όλης εικόνας του. Με άλλα λόγια, η παρέμβαση μπορεί να διατηρήσει το πρόσωπο, μπορεί να το υπογραμμίσει διακριτικά και να το αναδείξει, μπορεί να το θεραπεύσει όταν νοσεί, μπορεί να το αλλοιώσει θετικά ή αρνητικά, μπορεί και να το καταστρέψει οριστικά.

Το φυσικό πρόσωπο κρύβει κάτι πολύ βαθύ, το οποίο σχετίζεται στενά με το μυστικό πρόσωπο του ανθρώπου, με το ίχνος της καρδιάς του: «Καρδιά ανθρώπου ἄλλιοι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἴχνος καρδιάς ἐν ἀγαθοῖς πρόσωπον ἰλαρόν» (Σοφία Σειράχ ιγ΄ 25, 26).

Ευθύνη της ιατρικής είναι να θεραπεύσει μία πάθηση ή να διορθώσει μία ανωμαλία, όχι όμως να αλλοιώσει την έκφραση, το πρόσωπο, να προσδώσει ψευδή εικόνα ή πολύ περισσότερο να υποτάξει την χειρουργική παρέμβαση σε εμπορικές επιταγές και υπαγορεύσεις των διαφημιστικών μηχανισμών και των ΜΜΕ. Η διόρθωση μπορεί να είναι αισθητική, να προσφέρει το πρόσωπο όσο πιο φυσικό γίνεται, όσο πιο αληθινό, απαλλαγμένο από την ασχήμια της αναπηρίας. Η εικόνα ανθρώπων με ολόασπρα δόντια, με ψεύτικες στητές εκφράσεις, με σχετική διαφημιστική ομοιομορφία και τυποποιημένη ομορφιά, με ασύμβατο ως προς την ηλικία τεντωμένο δέρμα, πλαστικοποιεί την εικόνα, απομακρύνει τον άνθρωπο από την αλήθεια του, τον υποτάσσει στην εμπορικότητα και τελικά του προσφέρει την πανάκριβη ασχήμια μίας μη αληθινής ομορφιάς.

Ο στοματικός και γναθοπροσωπικός χειρουργός

creates the first positive or negative impression, what is associatively connected with his name, what we keep as a memory from him, the expression of his physiognomy and form, what he is immediately identified with, is the image of his face: "we endeavoured the more abundantly to see your face with great desire" (1 Thessalonians 2: 17).

This is why we care for it more than any other part of our body. Its treatment and care can be curative of a serious or non-serious injury (maxillofacial deformities and lesions from accidents or neoplastic diseases); it can be corrective of a congenital or unsightly defect (a scar, an obvious nevus); it can also be arbitrarily improving its whole image. In other words, the intervention can maintain the face, discreetly emphasize and highlight it, cure it when it is sick, alter it positively or negatively, but it can also permanently destroy it.

The natural face hides something very deep, which is closely related to the secret personhood of man, to the "trace" of his heart: "the heart of man changes his countenance, a cheerful countenance is a token of the heart" (Wisdom of Sirach 13: 25, 26). It is the responsibility of medicine to cure a disease or to correct an abnormality, but not to alter the expression, the face, to give a false image or much more to subject any medical intervention to commercial imperatives and dictations of the advertising mechanisms and the media. The correction can be aesthetic, so as to make the face as natural as possible, as true as possible, free from the ugliness of disability. The image of people with all-white teeth, with false straight expressions, with an advertising uniformity and standardized beauty, with age-incompatible stretched skin, falsifies the appearance, removes man from his truth, submits him to commercialism and finally offers him the very expensive ugliness of an untrue beauty.

The oral and maxillofacial surgeon, however, intervenes not only in the face, in the external image of man, but also in the mouth, which apart from chewing it also shapes the voice, the tone of which is an idiom of human identity. The voice is formed by the larynx, the pharynx, the tongue, the oral geometry, but also by the teeth. That is why the Greek consonants τ, δ, θ are called dental. Moreover, the formation of teeth intervenes decisively, when pronouncing the consonants σ, λ, ρ, and ν. And this is not without significance. When we part from a person, what remains with us

όμως δεν παρεμβαίνει μόνο στο πρόσωπο, στην πρώτη εικόνα του ανθρώπου, αλλά και στο στόμα, το οποίο εκτός από την αποστολή της μάσησης επιτελεί και τη διαμόρφωση της φωνής, της οποίας η χροιά αποτελεί ιδίωμα της ανθρώπινης ταυτότητας. Η φωνή διαμορφώνεται μεν από τον λάρυγγα, τον φάρυγγα, τη γλώσσα, τη στοματική γεωμετρία, αλλά και από τα δόντια. Γι' αυτό κάποια σύμφωνα (τ, δ, θ) λέγονται οδοντικά. Στο σ, το λ, το ρ, και το ν παρεμβαίνει ο σχηματισμός των οδόντων καθοριστικά. Και αυτό δεν είναι δίχως σημασία.

Όταν αποχωριστούμε από ένα πρόσωπο, αυτό που παραμένει και μας συνδέει νοερά μαζί του, είναι αφ' ενός μεν η εικόνα της φυσιογνωμίας του, αφ' ετέρου δε το άκουσμα και η χροιά της φωνής του, τα οποία αποτυπώνονται στη μνήμη μας ως αμυδρή εικόνα του προσώπου. Η αναγνώριση και ταυτοποίηση κάποιου γίνεται κυρίως από το πρόσωπο και τη φωνή του.

Το στόμα όμως εκτός από το ότι διαμορφώνει τη φωνή, αποτελεί και το εργαλείο του λόγου, το αντηχείο της ψυχής και της νόησης. Ο άνθρωπος αρχικά μεν γνωρίζεται με την έκφραση και εικόνα της μορφής του προσώπου του, αλλά στην ουσία αποκαλύπτεται με τον λόγο του. Η φυσιογνωμία δίνει την εντύπωση και υποψία του ανθρώπου, ενώ ο λόγος βοηθάει στη γνώση του προσώπου, στη φανέρωση της ενδοτέρας χώρας της καρδιάς του, του βήθους του.

Αυτός είναι ο κύριος λόγος που το στόμα θεωρείται ως κάτι ιδιαζόντως ιερό, ως κάτι που μιάνεται ή αγιάζεται: «Σοφία στόματι πιστῶ τελείωσις» (Σοφ. Σειρ. λα' (λδ') 8) ή «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ ππαίει οὗτος τέλειος ἀνήρ» (1ακ. γ' 2). Ενώ η σύνεση συνήθως εκφράζεται δια της σιωπής, η σοφία φανερώνεται δια του λόγου. Η οργάνωση των διανοημάτων επισυμβαίνει στον νου του ανθρώπου, αλλά λαμβάνει μορφή και σχήμα στο στόμα του. Υπάρχουν άνθρωποι ικανότατοι στη σκέψη αλλά πολύ αδύνατοι στο λόγο. Ο συνδυασμός της νοητικής λειτουργίας με την εκφραστική οδηγεί στη φανέρωση του προσώπου. Γι' αυτό και η έκφραση των δύο αποτυπώνεται από τον ίδιο όρο· τη λέξη λόγος.

Το στόμα λοιπόν, οι γνάθοι και το πρόσωπο στο οποίο επεμβαίνει ο στοματικός και γναθοπροσωπικός χειρουργός, αλλά και το φυσικό πρόσωπο που περιποιούμαστε, ενέχουν μία ιερότητα και αποτελούν τα κατ' εξοχήν σημεία του σώματος που εκφράζουν το βαθύτερο πρόσωπο, αυτό που στη θε-

and connects us mentally with him, is on the one hand the image of his physiognomy, and on the other hand the hearing and the tone of his voice, which are imprinted on our memory as a dim image of his countenance. The recognition and identification of someone is done mainly by his face and voice. In addition to shaping the voice, the mouth is also the tool of speech, the resonator of the soul and the intellect. Man is initially recognized by the expression and image of the form of his countenance, but in essence he is revealed by his speech. Physiognomy reflects an impression and gives a hint of the human person, while speech helps in the knowledge of the person, in the revelation of the innermost part of his heart, of his depth.

This is the main reason why the mouth is considered as something particularly sacred, as something that is consecrated or sanctified: "Wisdom is perfection to a faithful mouth" (Wisdom of Sirach 31:8) or "if any man offend not in word, the same is a perfect man" (James 3: 2). Prudence is usually expressed through silence, while wisdom is revealed through speech. The organization of thoughts occurs in the mind of man, but it takes shape and form in his mouth. There are people, who are very capable of thinking but entirely inefficient in wording their thoughts. The combination of the mental function with the expressive one leads to the manifestation of the person. That is why both are expressed by the same term- the word *logos* (word).

Therefore, the mouth, the jaws and the face, in which the oral and maxillofacial surgeon intervenes, but also the natural face that we care for, conceal a certain sacredness; they constitute the pre-eminent parts of the body that express the deepest person, which according to theology is created "in the image of God". As stated by the experience of the Church, when sanctified it can be transformed "as the face of an angel" (Case of Deacon Stephen, Acts of the Apostles 6:15), or shine "as the sun" (Matthew 17: 2), or become "otherworldly" (Luke 9: 29), as in the event of the Holy Transfiguration or as in descriptions of holy ascetics who lived in extreme asceticism. Thus, the bioethics required by an oral and maxillofacial surgeon is not an ethics of compliance with ethical rules, which are easily invented and more easily violated. It is not a bioethics that will help him be correct, lawful and accepted by society - that is very little. It is mainly a practice that expresses a

ολογία ονομάζουμε «κατ' εικόνα του Θεού» χαρακτήρα του ανθρώπου. Αυτό κατά το βίωμα και την εμπειρία της Εκκλησίας, εξαγιαζόμενο μπορεί να μεταμορφωθεί «ως πρόσωπον αγγέλου» (Περίπτωση Διακόνου Στεφάνου, Πραξ. στ' 15), ή να λάμψει «ως ό ήλιος» (Ματθ. ιζ' 2), ή να γίνει «ἕτερον» (Λουκ. θ' 29), όπως συνέβη στο γεγονός της Θείας Μεταμορφώσεως και συχνά απαντάται σε περιγραφές αγίας ακρότητας της ασκητικής εμπειρίας. Η βιοηθική λοιπόν που απαιτείται από έναν στοματικό και γναθοπροσωπικό χειρουργό δεν είναι μία ηθική συμμόρφωσης σε κανόνες δεοντολογίας -αυτοί εύκολα επινοούνται και ευκολότερα παραβιάζονται. Δεν είναι αυτό που τον βοηθάει να γίνει σωστός και αποδεκτός από τον νόμο και το κοινωνικό αίσθημα -αυτό είναι το πολύ λίγο. Είναι κυρίως μία πρακτική που εκφράζει μία βαθιά αίσθηση σεβασμού καθώς, παρεμβαίνοντας θεραπευτικά στο στόμα και το πρόσωπο,

deep sense of respect: by intervening therapeutically in the mouth and face, the physician essentially officiates in the sacred altar of human identity and uniqueness, in the personhood and speech. The patient entrusts his innermost part to the physician. He expects from him his deepest respect.

It is with great joy and particular emotion, that we asked His Eminence Metropolitan of Mesogaia and Lavreatiki Nikolaos (Chatziniolaou), in this sad time, with the resurgence of the coronavirus pandemic and the ordeal of our human relations and societies, to offer us a position of reflection and spiritual awakening, oriented to the special bastion from where as oral and maxillofacial surgeons we serve our suffering fellow human being. Despite his great workload and obligations, he willingly accepted our request, contributing with his rich and particular speech to the viewing of an "other" reality and an "other" logic, beyond the usual medical reflection...

*Dr Dr Anastassios I. Mylonas,
DMD, PhD, PhD, MD
Oral and Maxillofacial Surgeon*

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικής Νικολάου

Ο Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής Νικόλαος σπούδασε Φυσική στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, και έκανε μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές στην Αστροφυσική, την Μηχανολογία και την Βιοϊατρική Τεχνολογία στο Πανεπιστήμιο Harvard και το MIT (Τεχνολογικό Ινστιτούτο Μασαχουσέτης). Εργάστηκε ως ερευνητής και επιστημονικός συνεργάτης σε νοσοκομεία της Βοστώνης, στον τομέα της Αιμοδυναμικής της καρδιάς και των αγγείων και ως επιστημονικός σύμβουλος φημισμένων εταιρειών σε θέματα Διαστημικής Ιατρικής Τεχνολογίας.

Σπούδασε Θεολογία στη Σχολή του Τιμίου Σταυρού της Βοστώνης και είναι διδάκτορας της Θεολογίας (Βιοηθική), στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Είναι επίτιμος διδάκτορας της Κοινωνικής Θεολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης, της Σχολής Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης, του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και επίτιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Λεμφολογικής Εταιρείας.

Το έτος 1993 ίδρυσε το πρώτο στην Ελλάδα Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, του οποίου είναι έκτοτε και πρόεδρος, από δε το 1998 μέχρι σήμερα είναι πρόεδρος της Επιτροπής Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος. Διετέλεσε μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Έρευνας και Τεχνολογίας, του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων και της Εθνικής Επιτροπής Δεοντολογίας.

Στο κοινωνικό επίπεδο, εκτός από την ευρεία του δράση στον τομέα του πολιτισμού και της αντιμετώπισης της φτώχειας, το έτος 2010 ίδρυσε την πρώτη μονάδα Ανακουφιστικής Φροντίδας στην Ελλάδα με το όνομα "ΓΑΛΙΛΑΙΑ", η οποία διαθέτει πρότυπο Ξενώνα και περιθάλπει ασθενείς προχωρημένου σταδίου, κυρίως καρκινοπαθείς και πάσχοντες από νόσο του κινητικού νευρώνα.

Είναι συγγραφέας 13 βιβλίων, που πολλά εξ αυτών έχουν μεταφραστεί σε συνολικά 10 γλώσσες. Έχουν δημοσιευθεί 38 άρθρα του βιοηθικού περιεχομένου σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά, όπως και ανθρωπολογικά και σχετικά με τις σχέσεις της θεολογίας με τη σύγχρονη επιστήμη και τεχνολογία. Οι συμμετοχές του σε συνέδρια και στρογγυλές τράπεζες ξεπερνούν τις 130.

Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής εξελέγη το 2004.

ο γιατρός στην ουσία ιερουργεί στο ιερό βήμα της ανθρώπινης ταυτότητας και μοναδικότητας, στο πρόσωπο και τον λόγο. Ο ασθενής εμπιστεύεται στον γιατρό το πιο δικό του κομμάτι. Περιμένει από αυτόν τον πιο βαθύ του σεβασμό.

Με πολύ μεγάλη χαρά και ιδιαίτερη συγκίνηση, ζητήσαμε από τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Μεσογαίας και Λαυρεωτικής κ. Νικόλαο (Χατζηνικολάου), μέσα σε αυτήν την στενάχωρη συγκυρία, με την αναζωπύρωση της πανδημίας του κορωνοϊού και την δοκιμασία των ανθρωπίνων σχέσεων και κοινωνιών, να μας δώσει ένα στίγμα προβληματισμού και πνευματικής αφύπνισης, προσανατολισμένο στον ιδιαίτερο προμαχώνα απ' όπου ως στοματικοί και γναθοπροσωπικοί χειρουργοί διακονούμε τον πάσχοντα συνάνθρωπό μας. Παρά τον μεγάλο φόρτο εργασίας και υποχρεώσεών του αποδέχθηκε πρόθυμα το αίτημά μας, συμβάλλοντας με τον μεστό και ιδιαίτερο λόγο του στην θέαση μιάς «άλλης» πραγματικότητας και μιάς «άλλης» λογικής, πέρα από τον συνήθη ιατρικό προβληματισμό...

*Δρ Δρ Αναστάσιος Ι. Μιλωνάς,
DMD, PhD, PhD, MD*

Στοματικός και Γναθοπροσωπικός Χειρουργός

CURRICULUM VITAE

of Metropolitan of Mesogaia and Lavreotiki Nikolaos

Metropolitan of Mesogaia and Lavreotiki Nikolaos studied Physics at the Aristotle University of Thessaloniki, and continued his postgraduate and doctoral studies in Astrophysics, Mechanical Engineering and Biomedical Technology at Harvard University and MIT (Massachusetts Institute of Technology). He has worked as a researcher and research associate in Boston hospitals in the field of Cardiovascular Hemodynamics and as a Scientific Advisor to renowned companies in Space Medical Technology.

He studied Theology at the Holy Cross Greek Orthodox School of Theology in Brookline, Boston, Massachusetts, earning Master's degrees in Theological Studies and Theology, and holds a PhD degree in Theology (Bioethics) from the Aristotle University of Thessaloniki. He is an honorary doctor of Social Theology of the National and Kapodistrian University of Athens and of the Department of Public Administration, School of Economy Sciences and Public Administration, of Panteion University of Social and Political Sciences and honorary President of the Hellenic Lymphological Society.

In 1993 he founded the first Center for Biomedical Ethics and Deontology in Greece, of which he has been chairman since then, and from 1998 until today he is chairman of the Bioethics Committee of the Church of Greece. He was a member of the National Council for Research and Technology, the National Transplant Organization and the National Ethics Committee.

At the social level, in addition to his wide range of activities in the field of culture and the fight against poverty, in 2010 he established the first Palliative Care Unit (Center) in Greece called "GALILEE", which has a standard Hospice and treats advanced stage patients, mainly cancer patients and patients with motor neurone disease (ALS).

He is the author of 13 books, many of which have been translated into a total of 10 languages. He has published 38 articles of bioethical content in Greek and international journals, as well as anthropological articles and articles on the relationship between theology and modern science and technology. His participation in conferences and round tables exceeds 130.

He was elected and consecrated Metropolitan of Mesogaia and Lavreotiki in 2004.

